

ΙΣΤΟΡΙΑ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
2006

ΟΜΑΔΑ Α'

ΘΕΜΑ Α1

A.1.1. Πότε υπογράφηκαν και τι προέβλεπαν η συνθήκη του Νεϊγύ και η συνθήκη των Σεβρών;

Μονάδες 10

A.1.2. Ποια ήταν η εξέλιξη των χερσαίων μέσων μεταφοράς κατά τη δεύτερη βιομηχανική επανάσταση;

Μονάδες 18

ΘΕΜΑ Α2

A.2.1. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α.** Οι Έλληνες αποδέχθηκαν «το σχέδιο των τριών τμημάτων» (1824).
- β.** Ο Ίων Δραγούμης υπηρέτησε ως υποπρόξενος της Ελλάδας στο Μοναστήρι.
- γ.** Η Ελλάδα υπέγραψε αμυντική συμμαχία με τη Βουλγαρία το Μάιο του 1912.
- δ.** Ο Α΄ Βαλκανικός πόλεμος έληξε με την υπογραφή της συνθήκης του Βουκουρεστίου.
- ε.** Οι Γερμανοί εγκατέλειψαν την Αθήνα στις 12 Οκτωβρίου 1944.

Μονάδες 10

A.2.2. Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α.** Εγκάρδια Συνεννόηση (Αντάντ).
- β.** Άξονας Ρώμης-Βερολίνου.
- γ.** Γενικός Γραμματέας του Ο.Η.Ε.

Μονάδες 12

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

Χρησιμοποιώντας τα σχετικά χωρία του πιο κάτω κειμένου και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις να περιγράψετε τα προβλήματα που επισημαίνουν οι αντιπρόσωποι των Κρητών στο υπόμνημα της 14ης Μαΐου 1866, λίγο πριν από την έναρξη της Κρητικής Επανάστασης.

Μονάδες 25

«35 έτη παρήλθον και κατά το διάστημα τούτο η ζωή των πατέρων ημών και ημών των ιδίων υπήρξε σειρά καταπιέσεων, αδικιών και δυστυχημάτων. Ουδείς περιηγητής ήλθεν εις τον ωραίον πλην ατυχή τόπον μας χωρίς να συγκινηθή από τα παθήματά μας. Βαρυτάτους φόρους καθ' εκάστην αυξανομένους πληρώνομεν πλην ουδέν των καλών, όσα πάντες οι λαοί εις αντάλλαγμα των βαρών τούτων χαίρουσιν, απολαμβάνομεν η δικαιοσύνη είναι παρ' ημίν άγνωστος ούτε δικαστήρια αντάξια του ονόματος έχομεν, ούτε νόμους διοικήσεις είναι η αυθαίρετος θέλησις του αντιπροσώπου της Υψηλής Πύλης. Τα τέκνα ημών ένεκα ελλείψεως σχολείων ανατρέφονται εν τω σκότει της αμαθείας, τα ολίγιστα σχολεία, τα οποία έχομεν, συντηρούμεν σχεδόν πάντα εκ του υστερήματος ημών. Ημείς αυτοί διατηρούμεν τον κλήρον μας. Εις ουδεμίαν δημοσίαν θέσιν είμεθα δεκτοί, οδών και γεφυρών εντελώς στερούμεθα η μαρτυρία ημών δεν έχει ισχύν απέναντι της του Οθωμανού, τα εκ μέρους των Οθωμανών προς ημάς αδικήματα σπανίως τιμωρούνται εν γένει δ' ουδενός, όσων απολαύει και ο ελάχιστος υπήκοος κράτους πολιτισμένου, απολαμβάνομεν ημείς. Είμεθα παντελώς δούλοι της ετέρας φυλής» (Τουρκοκρητών).

Από το *Υπόμνημα* των αντιπροσώπων των Κρητών
της 14ης Μαΐου 1866

ΘΕΜΑ Β2

Χρησιμοποιώντας σχετικά χωρία του πιο κάτω κειμένου και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις να εξηγήσετε πώς η «μεγάλη κρίση» του 1929-1932 μεταμορφώθηκε από οικονομική σε ιδεολογική.

Μονάδες 25

Στην Ευρώπη, που δεν είχε προλάβει να συνέλθει από την καταστροφή του Μεγάλου Πολέμου, η Κρίση είχε τεράστιο πολιτικό αντίκτυπο. Η εμπιστοσύνη προς τους υφιστάμενους οικονομικούς και πολιτικούς

θεσμούς, στην οικονομία της αγοράς και τις αρχές της φιλελεύθερης δημοκρατίας κλονίστηκε –σε ορισμένες χώρες ανεπανόρθωτα. Οι κλασικές φιλελεύθερες συνταγές φάνηκαν απρόσφορες απέναντι στα προβλήματα της αυξανόμενης ανεργίας και της ύφεσης (...) Ταυτόχρονα, με εξαίρεση τις Ηνωμένες Πολιτείες και τις δημοκρατίες της Δύσης, που παρά τη λήψη ορισμένων έκτακτων μέτρων διαφύλαξαν το δημοκρατικό χαρακτήρα του πολιτεύματός τους, η Μεγάλη Κρίση διευκόλυνε την άνοδο αντικοινοβουλευτικών κι εθνικιστικών κινημάτων και την επιβολή δικτατορικών «λύσεων». Οι επιπτώσεις στη διεθνή και την ευρωπαϊκή κοινωνία των κρατών, που έβγαινε κατακερματισμένη από την Κρίση, θα ήταν καταλυτικές.

Ιω. Στεφανίδη, *Ο τελευταίος ευρωπαϊκός αιώνας: διπλωματία και πολιτική των Δυνάμεων (1871-1945)*, Αθήνα, 1997, σ. 123

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

A.1.1. Β΄ τεύχος

σελ. 83-84: «Δύο συνθήκες ... στην Ελλάδα.»

A.1.2. Α΄ τεύχος

σελ. 152: «Στις τελευταίες δεκαετίες ... νέα μορφή.»

σελ. 154: «Την ίδια εποχή ... αγροτικής παραγωγής.»

σελ. 155: «Παράλληλα η ηλεκτρική ... μαζικής μεταφοράς.»

ΘΕΜΑ Α2

A.2.1

α. Λ (τεύχος Α΄, σελ. 128)

β. Σ (τεύχος Α΄, σελ. 301)

γ. Σ (τεύχος Β΄, σελ. 306)

δ. Λ (τεύχος Β΄, σελ. 41)

ε. Σ (τεύχος Β΄, σελ. 291)

A.2.2.

Εγκάρδια Συνεννόηση (Αντάντ): Είναι ένας από τους δύο συνασπισμούς του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, που θεμελιώθηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα στην Ευρώπη και είχε ως μέλη τη Γαλλία, την Αγγλία και τη Ρωσία.

Άξονας Ρώμης Βερολίνου: Το 1936 η Γερμανία πλησιάζει την Ιταλία. Και οι δύο βοηθούν το στρατηγό Φράνκο, που μάχεται εναντίον της νόμιμης δημοκρατικής ισπανικής κυβέρνησης. Η προσέγγιση αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη σύναψη συνθήκης συμμαχίας ανάμεσα στα δύο δικτατορικά καθεστώτα. Ο άξονας Ρώμης – Βερολίνου ήταν πια μια πραγματικότητα.

Γενικός Γραμματέας του Ο.Η.Ε.: Το 1946 ιδρύεται ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) με έδρα τη Νέα Υόρκη. Ο Γενικός Γραμματέας διευθύνει τον οργανισμό και μεριμνά για την εκτέλεση των αποφάσεών του.

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

Από τη δημοσίευση του Χάτι Χουμαγιούν (αυτοκρατορικό διάταγμα, 18 Φεβρουαρίου 1856, με το οποίο το οθωμανικό κράτος, διατηρώντας την αποκλειστική αρμοδιότητα στα θέματα των υπηκόων του, αναλαμβάνει την υποχρέωση της ίσης μεταχείρισης μουσουλμάνων και μη σε ζητήματα απονομής δικαιοσύνης, φορολογίας, κατάληψης δημόσιων θέσεων, εισόδου στο στρατό και φοίτησης σε ανώτερα ιδρύματα) η Κρήτη βρισκόταν σε διαρκή αναταραχή και αναβρασμό. Οι Κρήτες ζητούσαν να εφαρμοστούν οι φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις που η Πύλη και οι Δυνάμεις τούς είχαν υποσχεθεί.

Γύρω στα 1865 το μοναστηρικό, δηλαδή η διάθεση των εισοδημάτων των μοναστηριών, και η δικαιότερη ρύθμιση του φορολογικού συστήματος είναι δύο προβλήματα ακανθώδη που ενδιαφέρουν άμεσα όλους τους Κρήτες και που η μη επίλυσή τους από τις τουρκικές αρχές δημιουργεί ένταση. Οι Κρήτες απαιτούσαν να τεθούν κάτω από τον έλεγχο των δημογερόντων – εκπροσώπων του λαού τα εισοδήματα των μοναστηριών τα οποία ως τότε ελέγχονταν από τον τούρκο Βαλή (γενικό διοικητή) και από τους επισκόπους. Απαιτούσαν επίσης άμεση μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος. Ο φόρος εισπράττονταν σχεδόν αυθαίρετα από εκμισθωτές, σύμφωνα με τη δική τους εκτίμηση, και επομένως ήταν δυσβάστακτος.

Μέσα σε αυτό το κλίμα ήταν εύκολο να βρουν έδαφος συνθήματα για επανάσταση. Οι πρώτες οργανωμένες εκδηλώσεις πραγματοποιούνται την άνοιξη του 1866 και καταλήγουν στην επίδοση, στους αντιπροσώπους των Δυνάμεων στα Χανιά ενός υπομνήματος (14 Μαΐου 1866), το οποίο διεκτραγωδούσε την κατάσταση στο νησί.

Τα παραπάνω γεγονότα πιστοποιούνται και από το παράθεμα, το οποίο αποτελεί απόσπασμα του Υπομνήματος της 14 Μαΐου 1866. Πιο συγκεκριμένα, οι Κρήτες κάνουν λόγο για 35 χρόνια καταπίεσης. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι η Συνθήκη του Λονδίνου της 7^{ης} Μαΐου 1832 άφηνε την Κρήτη εκτός των ελληνικών συνόρων, και στα 35 χρόνια που μεσολάβησαν οι πρόγονοί τους αλλά και οι ίδιοι υπέμεναν αδικίες,

κακομεταχείριση και δολοφονίες από τη μεριά των Τούρκων. Μάλιστα, παρατηρείται αναντιστοιχία υποσχέσεων και υλοποίησής των, αφού το Χάτι Χουμαγιούν δεν εφαρμόστηκε στην Κρήτη. Αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό μέσα από την περιγραφή των δυσχερειών που αντιμετωπίζουν: είναι αναγκασμένοι να πληρώνουν βαρύτερους φόρους, στοιχείο που ήδη έχει θιχτεί από την ιστορική αφήγηση. Επιπλέον, το παράθεμα συμπληρώνει ότι αυτοί οι φόροι δε λειτουργούν ανταποδοτικά, όπως σε όλα τα ευνοούμενα κράτη, καθώς κανένα έργο κοινής ωφέλειας ή κοινωνικής παροχής δεν τους προσφέρεται. Κάνουν λόγο για έλλειψη σχολείων και αυτά που υπάρχουν, ενισχύονται οικονομικά από τους ίδιους τους Κρήτες, όπως και ο κλήρος, και όχι από το οθωμανικό κράτος. Επίσης, στερούνται δημοσίων έργων, όπως για παράδειγμα γέφυρες και δρόμους.

Από την άλλη, η απογομή δικαιοσύνης δυσλειτουργεί, μια και δεν έχουν θεσμοθετηθεί νόμοι που να προστατεύουν τα στοιχειώδη δικαιώματα του κρητικού λαού. Τα αδικήματα που διαπράττουν οι Οθωμανοί εις βάρος των Κρητών δεν τιμωρούνται, ενώ δε λαμβάνεται υπόψη στα δικαστήρια οποιαδήποτε μαρτυρία τους, καθιστώντας έτσι τη δικαιοσύνη στη Μεγαλόνησο εικονική.

Τέλος, όσον αφορά τη διοίκηση του νησιού, ο λαός είναι έρμαιο των αυθαιρεσιών του εκάστοτε αντιπροσώπου που απέστειλλε ο Σουλτάνος. Εκτός από αυτό, κανένας κάτοικος της Κρήτης δε γίνεται δεκτός σε δημόσιες θέσεις. Όλα τα παραπάνω συνηγορούν στην εκτίμηση ότι οι Κρήτες είναι ουσιαστικά υπόδουλοι στους Τουρκοκρητικούς.

Μετά από όλα αυτά, οι Κρήτες ζητούν την άμεση επέμβαση των Δυνάμεων για την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα ή, τουλάχιστον, την παραχώρηση σχετικής αυτονομίας.

ΘΕΜΑ Β2

Μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο στον οικονομικό τομέα η Ευρώπη εξέρχεται κατεστραμμένη. Η καπιταλιστική Ευρώπη του 19^{ου} αιώνα, δανειστής ολόκληρου του κόσμου, είναι τώρα χρεωμένη στις Ηνωμένες Πολιτείες και οι δημόσιες οικονομίες των κρατών της είναι κλονισμένες. Ειδικότερα, οι υλικές καταστροφές (γαίες, εργοστάσια, σιδηροδρομικές γραμμές) επηρεάζουν ουσιαστικά την παραγωγή, η οποία μειώνεται σχεδόν στο μισό σε σχέση με την προπολεμική περίοδο. Ο κόσμος διέρχεται μια σύντομη περίοδο οικονομικής κρίσης, η οποία όμως γρήγορα ξεπερνιέται (1921), αν και τα σημάδια της εξακολουθούν να είναι εμφανή και κατά τη διάρκεια των επόμενων χρόνων, ιδιαίτερα στις ευρωπαϊκές οικονομίες. Το γεγονός αυτό αναφέρεται και στην αρχή του παραθέματος (*Στην Ευρώπη ... Μεγάλου Πολέμου*). Έτσι, στις 22 Οκτωβρίου 1929, σε μια Αμερική ευημερούσα, που πίστευε ότι είχε βρει τον τρόπο να χτυπήσει την ανέχεια, ξεσπά η *μεγάλη κρίση*.

Άμεσο αποτέλεσμα της κρίσης ήταν να προκληθεί σε ολόκληρο τον κόσμο ένα κύμα κοινωνικής εξαθλίωσης. Ένας μεγάλος αριθμός εργατών στις χώρες που επλήγησαν περισσότερο, έμεινε άνεργος: 13 εκατομμύρια στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1932, 6 εκατομμύρια στη Γερμανία. Στους άνεργους πρέπει να προσθέσουμε ακόμη τους υπαλλήλους και τους διευθυντές των επιχειρήσεων που έκλεισαν. Η εντεινόμενη ανεργία τεκμηριώνεται και στο σχετικό παράθεμα (*προβλήματα της αυξανόμενης ανεργίας και ύφεσης*). Οι έμποροι βλέπουν τις εργασίες τους να μειώνονται, γιατί δυσκολεύονται να πωλήσουν, και οι πελάτες των ελεύθερων επαγγελμάτων συνεχώς ελαττώνονται. Οι αγρότες δε βρίσκουν αγοραστές για τα προϊόντα τους, παρά την πτώση των τιμών. Τα προαναφερθέντα στοιχεία αποτελούν εκφάνσεις της οικονομικής ύφεσης που επισημαίνεται στο παράθεμα. Αυτή η ανέχεια προκαλεί την οργή των πολιτών κατά των κυβερνήσεων, που τις θεωρούν υπεύθυνες για την κρίση: πορείες, διαδηλώσεις, συγκρούσεις ανέργων με την αστυνομία στους δρόμους είναι καθημερινό φαινόμενο για τις μεγάλες πόλεις της Ευρώπης και της Αμερικής.

Μία από τις κυριότερες συνέπειες της οικονομικής αυτής κρίσης είναι η ακόμη μεγαλύτερη κεφαλαιοκρατική συγκέντρωση, η οποία και επαύξησε το ρόλο των τραπεζών στην οικονομική

ζωή. Τα μεγάλα βιομηχανικά συγκροτήματα βρήκαν την ευκαιρία και εξαγόρασαν τις μικρότερες επιχειρήσεις που χρεοκόπησαν ή που δεν μπορούσαν να αντεπεξέλθουν στην κρίση. Το ίδιο συμβαίνει και στον τραπεζικό τομέα. Πολλοί αγρότες και κάτοικοι μικρών πόλεων συρρέουν στα μεγάλα αστικά κέντρα με την ελπίδα να βρουν εργασία. Ο πληθυσμός των αστικών κέντρων αυξάνεται και δημιουργούνται πρόσθετα κοινωνικά προβλήματα. Η διάρθρωση της αστικής κοινωνίας διαταράσσεται. Τα μεσαία αστικά στρώματα με τη χρεοκοπία των επιχειρήσεών τους χάνουν την οικονομική τους υπόσταση και προλεταριοποιούνται. Η οικονομική κρίση αρχίζει να μεταμορφώνεται σε ιδεολογική. Μια δυσπιστία προς το αστικό δημοκρατικό πολίτευμα, τη φιλελεύθερη οικονομία, την κοινωνία της βιομηχανικής ανάπτυξης, αρχίζει να εκδηλώνεται στην Ευρώπη. Με την εξαφάνιση των μεσαίων στρωμάτων το κοινωνικό σώμα έχασε την «ελαστικότητά» του: ανάμεσα στους μεγαλοαστούς που τώρα κυριαρχούν, και στην εργατική τάξη δεν παρεμβάλλονται παρά μόνο οι μικροαστοί. Η μικροαστική όμως τάξη διακρίνεται από ιδεολογική αστάθεια, η οποία δε θα επιτρέψει στο αστικό δημοκρατικό πολίτευμα να λειτουργήσει ομαλά. Η οικονομική κρίση εξανεμίζει τις ελπίδες των μικροαστών για κοινωνική ανέλιξη. Ο φόβος της προλεταριοποίησης σε συνδυασμό με την έλλειψη ιδεολογικού προσανατολισμού, ωθούν τα μικροαστικά στρώματα προς την υποστήριξη εθνικιστικών και ολοκληρωτικών πολιτικών λύσεων, έξω από το πλαίσιο του αστικού δημοκρατικού πολιτεύματος. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στο παράθεμα, διευρύνεται το ρεύμα αμφισβήτησης της κυρίαρχης οικονομικής και κοινωνικής τάξης και ειδικότερα της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς, των φιλελεύθερων οικονομικών και πολιτικών αντιλήψεων και του κοινοβουλευτισμού. Εξάλλου, σύμφωνα με την ιστορική αφήγηση, κανείς δεν πιστεύει πια στη θεωρία ότι η απόλυτη οικονομική ελευθερία οδηγεί στην ευημερία και την ευτυχία όλων των ανθρώπων.

Σε χώρες στις οποίες το αστικό δημοκρατικό πολίτευμα δεν έχει ακόμη εδραιωθεί (όπως η Γερμανία, η Ιταλία, η Ισπανία κ.α.), η μεγαλοαστική τάξη φοβούμενη τις κοινωνικές συνέπειες της αναταραχής, που προέρχεται από τα πενόμενα κατώτερα στρώματα, και εκμεταλλευόμενη την ανησυχία των μικροαστών, θα υποστηρίξει ολοκληρωτικές πολιτικές λύσεις, για να

ξεπεραστεί η οικονομική και κοινωνική κρίση. Αναπτύσσονται κινήματα με εθνικιστικό και αντιδημοκρατικό προσανατολισμό, που οδηγούν στην εγκαθίδρυση ολοκληρωτικών καθεστώτων στις συγκεκριμένες χώρες, τα οποία, με τη σειρά τους, εξάπτουν εθνικιστικά συναισθήματα. Εξάλλου, αυτό το γεγονός επιβεβαιώνεται και από το ιστορικό παράθεμα (*Η μεγάλη κρίση ... δικτατορικών «λύσεων»*).

Αντίθετα, στις Ηνωμένες Πολιτείες και τις δυτικές δημοκρατίες (Αγγλία, Γαλλία) τα συγκεκριμένα φαινόμενα, αν και υπαρκτά, δε γνωρίζουν την ίδια ένταση και, άρα, δε σημειώνεται αντικοινοβουλευτική εκτροπή.